

EIA IPPC SEA

Ekonomické hodnocení ekologických rizik

Prof. Ing. Miroslav Kaloč, CSc., Prof. Ing. Karel Obroučka, CSc.
(str. 2–6)

Proč nemohou být zvířecí exkrementy odpadem?

Bc. Jana Hlubučková
(str. 6–8)

Nejlepší dostupné techniky

Bc. Jiří Valta
(str. 8–10)

Posuzování vlivů na životní prostředí v datech a číslech

Ing. Jitka Lhotáková, Mgr. Lucie Vravníková, Vladimír Čížek
(str. 11–14)

Konference IAIA SEA Praha 05

Mgr. Martin Smutný
(str. 15–16)

Ekonomické hodnocení ekologických rizik

Prof. Ing. Miroslav Kaloč, CSc., Prof. Ing. Karel Obroučka, CSc.

Péče o životní prostředí se pozvolna dostává do povědomí společnosti a je stále více podporována veřejnými i soukromými finančními prostředky. Efekt vložených finančních prostředků nemusí mít z časového hlediska bezprostřední návaznost, mnohdy se účinek těchto aktivit projeví až po delší době.

Při posuzování zmíněných skutečností se zásadně budeme setkávat se třemi skupinami názorů:

- pohled „klasických“ ekologů bude ve znamení úsilí o co nejrychlejší návrat příslušné lokality do původního stavu i za cenu zvýšených finančních nákladů (pro příklad území bývalé koksovny Karolina v Ostravě)
- pohled ekonomů bude vycházet z posouzení návratnosti resp. efektivnosti vložených prostředků v pokud možno měřitelných hodnotách
- pohled obvykle té největší skupiny, která bude k celé věci zaujímat neutrální a lhostejné stanovisko.

Tyto otázky jsou celosvětovým problémem. Tak např. Sagoff v práci /1/ pojednává o environmentální ekonomice a otevírá poměrně choulostivou otázku: *jaký užitek je z toho, že se do ochrany životního prostředí vkládají finanční prostředky?* Společnost totiž hodnotí úroveň životního prostředí z různých hledisek, mnohdy se neobjektivně zdůrazňují etické, náboženské, vědecké a politické okolnosti ochrany životního prostředí ve vztahu k vynaloženému úsilí a prostředkům včetně průvodních jevů.

Existují měřitelné parametry, kterými lze OBECNĚ porovnat efektivnost nákladů ve funkčním vztahu „co jsem do toho vložil versus co mi to přineslo“, avšak vedle nich existují i kriteria velmi obtížně kvantifikovatelná jako je zdravotní stav obyvatel, protože zde hraje významnou roli více faktorů. Kromě osobní predispozice jednotlivců se zde podepisují klimatické podmínky, obecná zátěž dané oblasti jako je koncentrace obyvatel, rozmístění zdrojů znečištění (Mostecko, Ostravsko...) apod. Můžeme uvést příklady oblastí, poškozených běžnou antropogenní činností, např. lomové dobývání užitkových nerostů a hornin s následnou rekultivací území, což se projeví až po delší době, která může změnit (a obvykle změní) hierarchii hodnot – např. revitalizace území po těžbě hnědého uhlí v severozápadních Čechách.

Vzato z pohledu termodynamiky lze dojít k závěru, že díky produkci ekonomických statků a služeb se na každý pád projevuje ekologická degradace daných lokalit, ztrácí se biodiverzita, globální rozvoj je principiálně neslučitelný s dlouhodobým udržováním sociální a ekologické úrovně, jinými slovy, stále se zde porušuje rovnováha. Pregnantně vyjádřeno: *chceme mít čisto, teplo, veškeré prostředky k dobrému životu, pohodlí atd. ALE JAK toho docílit?*

Z toho lze ve shodě s pramenem /2/ usoudit, že naše potřeby samozřejmě musíme uspokojovat, musíme však současně dbát na trvale udržitelný rozvoj, musíme aktivně a ofenzivně předcházet poškozování životního prostředí, tj. posílit prevenci než řešit věci ex post.

V oboru ochrany životního prostředí je porovnání nákladů a přínosů mimořádně složité z několika důvodů:

1. V případě investičních nákladů je dosud problémem (metodicky – účetnický) rozhodnout, zda celá investice nebo jen její část představuje *ekologickou investici*, tj. investici s nesporným měřitelným a jednoznačně kladným dopadem na životní prostředí a to i v případě, že se jedná o BAT technologii, neboť ne každá část investice pro dosažení BAT parametrů musí mít nezbytně vazbu na zlepšení parametrů životního prostředí nebo jeho lepší ochrany. *Zastáváme v té souvislosti názor, že by snad bylo možno uplatnit **aproximativní** rozdělení vynaložených financí na polovinu.*
2. Právě u investic, jejichž součástí jsou bezvýhradně ekologizační prvky, je věcí individuálního odborného posouzení či dokonce odhadu, zda tu či onu část ještě považovat za „ekologickou“ část uvedené investice.

Pro příklad: při rekonstrukci kotlů závodu energetika, které nahrazují staré již ekologicky a zejména ekonomicky nevyhovující zařízení, dochází k instalaci BAT technologie, nicméně v přímé vazbě na ochranu životního prostředí to mohou být „jen“ nízkemisní hořáky s recirkulací spalín, popřípadě současně instalovaná technologie na denitrifikaci spalín. Samotné technické řešení nových kotlů přímou vazbu na ochranu životního prostředí nevykazuje, tudíž jaký podíl uvažovat? Důležitější bude v každém případě ekologický efekt spalování převážně používaného paliva.

Zásady pro hodnocení podílu ekologických na celkových investicích **by bylo vhodné rozpracovat do celostátně platné metodiky.**

Neinvestiční náklady se vyhodnocují ještě ne- snadněji – hůře.

- *Např. cenové (materiálové) náklady na používaná paliva jsou exaktní, avšak již poměr mzdových nákladů obslužného personálu může být vykládán až spekulativně.* Pokud bychom odhlédli od mzdových nákladů ekologa (tato funkce není ani v každé firmě ustanovena), zůstává **diskutabilní**, do jaké míry je podíl odměn např. generálního ředitele v přímé vazbě na řešení jeho pracovních povinností v oblasti OŽP.
- Otázkou jsou i úvahy o úpravě množství produkovaného odpadu (jak hodnotit jednorázový vznik i náklady za delší časové období, vyčíslení případných dopadů znečištění na životní prostředí popř. na lidské zdraví, které se ekonomickými kritérii posuzuje jen velmi nesnadno a to i v případě nákladů na léčení, neboť není možno oddělit náklady vynaložené v příčinné souvislosti s určitou imisní koncentrací nebo dokonce s jistou emisí jisté škodliviny před jejím rozptylem.

Všechny tyto otázky navazují na vedení tzv. ekologického účetnictví ve firmách, které by mohlo při dobře zpracované metodice odpovědět na výše nastíněné otázky. I přes existenci Metodických pokynů /3/ v drtivé většině firem zůstalo při doporučení. Zavedení této formy by znamenalo vytvořit ve firmách personální zázemí pro zavedení a vykazování environmentálních výdajů, což je ovšem v současné době spíše v rozporu s všeobecně přijímanou doktrínou snižování především neziskových nákladů, mezi něž jsou environmentální výdaje téměř bez výjimky začleňovány.

Současný stav vykazování nákladů na ekologii se opírá především o povinnost vyplňování ročních statistických výkazů o výdajích na ochranu životního prostředí s označením ŽP1-01.

Zde uváděné členění výdajů a přínosů aktivit spojených s ochranou životního prostředí se jeví jako velmi propracované, je ovšem vidět, že výdaje vysoce překračují přínosy. Jedná se tedy zjevně o ekonomicky málo efektivní náklady, jejichž vynakládání musí být podpořeno pravomocí legislativně právního vymáhání. (!)

Skutečný příklad z podniku s převažující chemickou výrobou:

Vnitřní neinvestiční náklady na ochranu ovzduší a klimatu celkem 40.571 tis. Kč

Z toho:

** osobní náklady 1.454 tis. Kč*

** spotřeba materiálu a energie 29.856 tis. Kč*

** opravy a údržba 8.000 tis. Kč*
** správní a režijní náklady 1.261 tis. Kč*
** výzkum a vývoj na ochranu ŽP nevykázán*

Vnější neinvestiční náklady nevykázáno
Celkem 40.571 tis. Kč

Výnosy „pouze“ 3.278 tis. Kč
– úspory z opětovného využití vedlejších produktů

Obdobně bychom mohli dát do relace objem vynaložených prostředků na ochranu ovzduší a snížení poplatků při zlepšení stavu.

Příklad

Pro snížení emisí oxidů síry byly v uplynulých letech na koksovárnách instalovány technologie od-síření koksárenského plynu. Cílem bylo snížení obsahu sulfanu z hodnoty kolem 3,6 g/m³N na hodnotu pod 0,5 g/m³N. Realizace celé akce včetně legislativních procedur činila 375.133 tis. Kč.

Přínos akce spočíval v tom, že se obsah sulfanu snížil dokonce až na obsah 25 mg/m³N, což tedy není ani jedna desetina původního obsahu a pro ochranu ovzduší to znamená MIMOŘÁDNÝ přínos.

Kromě vlastních investičních nákladů (cca 375 mil. Kč) vzrostly provozní náklady o 65 mil. Kč ročně. Snížení poplatků za omezení emisí oxidů síry činí přibližně 215 tis. Kč/rok, což v porovnání s náklady na celou akci a na její provoz představuje zlomkovou hodnotu. Takže: vyhodnocování koeficientu efektivnosti investice a návratnosti postrádá smysl. Avšak **z pohledu přínosu odsíření pro životní prostředí stojí vynaložené náklady jak aktuálně tak i v perspektivě dokonale v pozadí.**

Při hodnocení ekonomické efektivnosti výdajů se můžeme pohybovat ve dvou extrémních rovinách:

- a) veškeré vynaložené výdaje jsou považovány za efektivní, jestliže jimi bylo dosaženo souladu s předpisy, nebyla ohrožena existence a funkce firmy ve svých základech a bylo dosaženo souladu s požadavky legislativy, správních a kontrolních orgánů v budoucím detekovaném rozsahu požadavků. To znamená, že firma je v plném souladu i s požadavky normy ISO 14001.
- b) Veškeré vynaložené náklady jsou považovány za nadbytečné až zbytečné a funkce příslušného útvaru firmy je spatřována především v tom, že:
 - zajistí soulad s předpisy (nebo alespoň absenci výdajů), aniž by byl úsek OŽP přiměřeně finančně saturován a
 - je povinen vysvětlit orgánům státní správy a kontrolním orgánům, že
 - v lepším případě na to firma (právě teď) nemá prostředky nebo „dosud na to nevydělala“

- v horším případě: že firma nebude přes zjevnou nečinnost sankcionována, nebo alespoň že postihy nepovedou ke kolapsu firmy nebo zastavení některých (strategických) činností.

Přiměřenost „ekologických“ výdajů je pak možno charakterizovat jako ještě dostatečný objem nákladů, jimiž se zamezí riziku okamžitého zastavení klíčových činností nebo výrob s tím, že plný soulad s neustále se měnícími a zpřísňujícími se předpisy je vnímán spíše jako dlouhodobý proces než jako okamžitý a vysoce nákladný cíl bez odpovídajícího ekonomického přínosu.

Principiálně je možno konstatovat, že environmentální výdaje firem nemají zpravidla adekvátní ekonomický přínos (návratnost).

Budeme-li tudíž uvažovat o ekonomické návratnosti „ekologických“ investic, musíme počítat se skutečností, že je zřejmá jen ve velmi omezeném rozsahu specifických podmínek.

V dané souvislosti, kdy ekonomický přínos převýšil nebo alespoň vyrovnal ekonomické náklady na ekologická opatření (investiční i provozní), se jednalo např. o dříve prováděné extenzivní akce charakteru využívání odpadů jako druhotných surovin (tzv. čistší produkce) nebo přepracování vznikajících odpadů na vedlejší výrobek, který bylo možno na trhu ekonomicky realizovat, čímž bylo možno přinejmenším kompenzovat vícenáklady na přepracování těchto odpadních materiálů. *Je však samozřejmé, že i zde mohla být tato aktivita naplněna pouze u větších, sortimentem pestřejších firem, naopak u monotypních jednotek onen realizovatelný odpad nenacházel ani technické ani ekonomické východisko.*

Pokud budeme na úvahy v předchozím odstavci pohlížet tvrdě realisticky, docházíme k jádru problému tím, že ekonomické investiční výdaje na instalaci zařízení určených ke zneškodňování odpadů, odpadních vod a koncových plynů, zvětšených o náklady provozní činí několikanásobek ekonomicky vyčíslitelných přínosů uvedených investic. Docházíme proto k závěru, že jsou to nevratné výdaje, vynakládané „na společenskou objednávku“, navíc motivovanou (vynucenou) platnou legislativou.

Výše uvedené se ovšem povýtce stává jedním ze základních – ovšem zcela dubiosních – motivů pro managementy firem: zda je možné a únosné omezovat či eliminovat ekologické investice u vědomí z toho plynoucích ekonomických rizik. *Popravdě řečeno jsou jimi výše zmíněná ekonomická rizika poměrně často podceňována z toho důvodu, že si nepřipouštějí, že pravomoci kontrolních (inspekč-*

ních) orgánů mohou dosáhnout práva na zastavení provozu celého výrobního závodu.

Proto je nutno pro motivaci managementů firem k upřednostňování ekologických investic formulovat novou náplň pravomocí tak, aby nebezpečí zastavení provozu a vynucených ekonomických ztrát byla zcela zřejmá, jednoznačná a nezpochybnitelně vyčíslitelná.

Jaké jsou **faktické důsledky** ekonomických rizik v praxi?

Tato ekonomická rizika spočívají především v ohrožení (možnosti přerušení příp. úplného zastavení) výrobních procesů nebo procesů, na nichž jsou výrobní procesy elementárně závislé (energo-media, doprava apod.).

Podle zásad, blíže rozebíraných v normách řady ISO, si odběratel prověřuje environmentální profil dodavatele, tedy zda dodavateli nehrozí možné násilné přerušení výrobních procesů z důvodu právě pro jeho *environmentální nedostatečnost*. Tím se potenciální dodavatel stává faktorem, který může výpadkem dodávek ohrozit provoz, ekonomiku a renomé odběratele.

Konkrétním projevem ekonomického rizika se pro firmy mohou stát:

- zákaz výrobní činnosti pro nedodržování ekologické legislativy
- zákaz nevýrobní činnosti rovněž pro nedodržování ekologické legislativy, na nichž ovšem výroba bezprostředně závisí
- složitost povolovacího řízení
- potenciální ekologické havárie, které znemožní plynulost výrobního procesu, a není jim účinně a včas předcházeno
- takové formy, které způsobí odklon veřejnosti od výrobních procesů dodavatele včetně odvozeného negativního hodnocení odběratele veřejností – ztráta prestiže (image firmy).

Prakticky se to může projevit takto:

*** riziko zákazu výrobních činností**

managementy firem všeobecně odmítají připustit, že by některá fáze výrobní činnosti mohla být kontrolním či správním orgánem zakázána a přesto je toto riziko velmi reálné a akutní.

Jistěže žádný správní či kontrolní orgán není oprávněn vydat zákaz veškerých výrob soustředěných ve firmě. Avšak tyto orgány jsou oprávněny a často této pravomoci využívají vydat *dílčí zákaz výroby formou **předběžného opatření*** zejména u procesů, které z jakéhokoli důvodu nesplňují ustanovení platné legislativy.

Příklad: Zákon o ochraně ovzduší i zákon IPPC resp. rozhodnutí o IPPC ukládají povinnost dodržovat obecné emisní limity pro pachové látky. Jejich očekávané zprůsnění od srpna 2006 nebude bez včasných a účinných technických opatření dodrženo. Odpovídající reakcí příslušných orgánů může být zákaz provozování jednotky až do okamžiku dosažení souladu předpisů a praktických ukazatelů. Avšak realizace potřebných technických opatření, která byla podceňována a nebyla tudíž ani ideově připravována, bude v časovém rozmezí několika měsíců. Pokud by se jednalo o takový výrobní uzel, s nímž stojí a padá celá ostatní výroba, dojde logicky zcela nevyhnutelně ke zprůtrhání obchodních vazeb a ke kolapsu, případně až k úplnému krachu donedávna relativně prosperující firmy.

* riziko zákazu nevýrobních činností

to se může projevit analogicky s výše uvedeným, může jít např. o provoz podnikové energetiky, která zásobuje výrobní proces teplem, parou apod.

Může jít např. o zákaz vypouštění nedostatečně vyčištěných vod do doby sjednání nápravy, což může nabýt rozměru investice – denitrifikace, ozonizace, ale i např. nedostatečné chlazení apod. V jednodušším případě může být i zákaz spalování některého z užívaných paliv pro dlouhodobější nedodržování třeba jen jediného emisního limitu. Časový předěl v přechodu na jiné vyhovující palivo (to nemusí být ihned k dispozici případně je podstatně dražší) může znamenat tvrdé ekonomické dopady na firmu a zhoršit ekonomickou efektivnost výroby růstem provozních nákladů. Navíc zde přistupuje i psychologický faktor – obnovení ztracené důvěry resp. rozptýlení pochybností kontrolního orgánu – a ten může působit poměrně dlouho.

* riziko vyplývající ze složitosti povolovacích řízení

to se vztahuje zejména k nezbytným legislativním procedurám EIA a IPPC. V praxi zpravidla investor pro omezení nákladů a urychlení realizace záměru zajišťuje řadu kroků paralelně s probíhající procedurou. Počítá při tom s časovými návaznostmi např. v oblasti přerušování stávající výroby k datu uvedenému v harmonogramu, termínem uvedení zařízení opětovně do provozu po provedené rekonstrukci, uzavírání obchodní smlouvy s termíny dodávek zboží v souladu s harmonogramem, zajišťuje materiál, předvýrobu polotovarů atd. Jakákoliv nastavší komplikace (věcně, časově...) předpokládané návaznosti přeruší, dojde k časové disproporcii s následnou hospodářskou ztrátou.

Případů lze uvést bezpočet, není to totiž neobvyklý případ. Z poslední doby jde o firmu Philips, pendolina, havárie budov atd.

* riziko dopadů ekologických havárií

Důsledky ekologických havárií se vyznačují

- přerušením výroby na dobu nezbytně nutnou (nutnost dekontaminace výrobních aparatur, zajištění kapacit na čištění provozního areálu /např. únik kyanidů.../, náklady na léčení pracovníků a dopady havárie na obyvatelstvo)
- asanační ekologické zátěže vzniklé při havárii (asanační půdy, podložních vrstev, vodních zdrojů apod.)

Mezi ekonomické náklady na předcházení těmto haváriím je možno započítat především nutný rozsah opatření, který vyplývá z hodnocení ekologických rizik. Z aplikace zákona o prevenci průmyslových havárií způsobených nebezpečnými chemickými látkami vyplývá nezbytnost vypracování jednak těchto opatření, jednak pilotních projektů.

* riziko ztráty prestiže

je snad nejproblematictější formou rizika. Již delší dobu se stáváme bezděčnými svědky iniciativ řady nevládních organizací v podobě jejich jakési kontrolní činnosti výrobních procesů v jejich komplexu (všechny druhy činnosti firmy a všechny její produkty, tedy i odpady, emise aj.). Tyto aktivity jsou často cíleny zcela záměrně, aniž je znám jejich objednatel a cíl. Pro výrobní firmy to však může znamenat spontánní averzi zejména drobných spotřebitelů jejich výrobků, ohrožovat tak ekonomické parametry výroby až dokonce samotnou konkurenceschopnost výrobce. Zde se potenciálně skrývá právě možnost násilného („úředního“) ukončení lukrativních výrob, ztráty trhů, zaměstnanosti, ekonomické prosperity... ve všech souvislostech.

Jen velmi obtížně můžeme odhadnout, nakolik je tato forma využívána v rámci konkurenčního boje.

Souhrnně lze z předchozího odvodit, že do budoucna je nutno nadále hledat faktory, objektivizující nákladnost environmentálních akcí ve vztahu k jejich celospolečenskému účinku.

Pro celkové ekonomické hodnocení musí být zohledněny jednak provozní skutečnosti (náklady, zisky atd.), jednak ekonomická rizika, která mohou mít na podnik ekonomický účinek. Návržnost a tudíž celkový efekt využití prostředků, vynaložených na ochranu životního prostředí **nemohou být hodnoceny stejnou metodikou**, jaká se uplatňuje u jiných akcí investičního či MORE (modernizace a rekonstrukce) rázu. **Prostředky**, vynaložené na ochranu životního prostředí je nutno registrovat jako **zcela nesporné**, existující mimo rámec hospodářského rozboru firem. Ukazuje se, že **pro zvýšení motivace firem k ofenzivní ekologické politice je nezbytné vytvářet nové formy pozitivní stimulace** tak, aby byly alespoň zčásti kompenzovány náklady na pořízení a provozu-

vání ekotechnických prostředků a technologií. Rozbor variant přesahuje rámec tohoto sdělení, jde např. o odpady, odpisy, daně, ziskové přírůstky, platby za užívání životního prostředí a podobně.

V obráceném případě budou firmy pouze **pasivně plnit zákonná opatření s nevyřčeným stanoviskem, „že TO vyhovuje limitům, proto je to v pořádku“**.

Nová nařízení, burcující k dalšímu zlepšení stavu, by mohla vyvolat negativní důsledek v podobě hospodářské stagnace firmy.

Proto je nutno vedle posouzení **ekologických** rizik souběžně hodnotit i rizika **ekonomická**, která vyplývají z environmentálních aktivit firem i správních orgánů. Pouze na tomto základě lze totiž dát oběma stranám **nové konstruktivní trendy**.

Ukazuje se současně, že proces ekologického i ekonomického hodnocení **veškerých činností pro OŽP** má pro firmu odpovídající přínos, protože se mohou opírat o objektivní dlouhodobě a programově sledované ukazatele.

Poděkování

Příspěvek byl zpracován v rámci řešení a s finanční podporou projektu ev.č. VaV/750/01/03 s ná-

zvem „Ekonomické hodnocení ekologických rizik vyplývajících z procedur EIA a IPPC“ vyhlášeného ve veřejné soutěži MŽP ČR.

Literatura:

1. Sagoff, M.: Environmental Economics and the Conflation of Value and Benefit. Environmental Science and Technology, Vol. 34, Nr. 8, p. 1426–1432, 2000
2. Li Hong: Research on Environment-Economy Coordination Development Model. Journal of System Science and System Engineering, Vol. 8, Nr. 1, p. 106–111. International Academic Publisher, March 1999
3. Metodický pokyn pro zavedení environmentálního manažerského účetnictví z 11. července 2003. MŽP ČR – <http://www.env.cz>

Prof. Ing. Miroslav Kaloč, CSc.,

Prof. Ing. Karel Obroučka, CSc.

Centrum environmentálních technologií

Vysoká škola báňská –

Technická univerzita Ostrava

Tř. 17. listopadu 15, 708 33 Ostrava

Proč nemohou být zvířecí exkrementy odpadem?

Bc. Jana Hlubučková

V rámci posuzování žádostí o vydání integrovaného povolení k provozu intenzivních zemědělských chovů prasat a drůbeže se často setkáváme s problémem zařazení zvířecích exkrementů. Jedná se o odpad? Je potřeba zpracovávat plán odpadového hospodářství původce? Musí být předávány pouze oprávněné osobě? Dosud bylo sepsáno několik odborných článků na toto téma, které možnost evidence jako odpadu připouští.

Podle zákona o odpadech č. 185/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je odpadem každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit.

Rozpor č. 1 – podnikatel v živočišné výrobě nemá většinou úmysl se exkrementů zbavit. Počítá s tím, že budou využity ke hnojení.

Ke zbavování dochází vždy, kdy osoba předá movitou věc k využití nebo k odstranění ve smyslu tohoto zákona nebo předá-li ji osobě oprávněné ke sběru odpadu. Ke zbavování se odpadu dochází

i tehdy, odstraní-li movitou věc osoba sama. Osoba má povinnost zbavit se movité věci, jestliže ji nepoužívá k původnímu účelu a věc ohrožuje životní prostředí (odst. 4, § 3).

Rozpor č. 2 – zvířecí exkrementy neohrožují životní prostředí. Z § 3 zákona o odpadech vyplývá, že odpadem není věc, která vzniká jako vedlejší produkt a je prvoplánovitě využívána způsobem uvedeným v příloze č. 3 k zákonu. Využití je označeno kódem R 10 „Aplikace do půdy, která je přínosem pro zemědělství nebo zlepšuje ekologii“. Je důležité, jak zemědělci deklarují způsob využití vzniklých zvířecích exkrementů. Také novelou zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, č. 20/2004 Sb. byly zvířecí exkrementy ze seznamu látek nebezpečných životnímu prostředí vyškrtnuty. Nyní jsou považovány za látku vodě závadnou.

Podle přílohy č. 1 k zákonu o odpadech je zemědělský odpad uveden jen v souvislosti se skupinou Q14 – výrobky, které vlastník nepoužívá nebo nebude více používat např. v zemědělství.

Rozpor č. 3 – hnůj a zvířecí fekálie nemohou být nepotřebným výrobkem podle zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, neboť výrobkem může být jakákoliv věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k nabídce spotřebiteli. Vlastnosti výrobku tedy hnůj a zvířecí fekálie nenaplnují a nemohou se proto stát výrobkem nepotřebným. [1]

V rámci procesu integrovaného povolování provozů se lze setkat s dotčenými orgány, které trvají na evidování zvířecích exkrementů jako odpadu. Hlavně z důvodu, že podnikatel nehnojí vlastní pozemky a smluvně je předává 3. osobě, a to často i bezúplatně. Z šetření Českého statistického úřadu vyplývá, že v České republice je více než 90 % obhospodávané zemědělské půdy v pronájmu. [2] Zemědělským podnikům většinou vzniká velký objem exkrementů. Podle katalogu odpadů jsou zařazeny exkrementy pod kategorií „O“ katalogové číslo 02 01 06 – „Zvířecí trus, moč a hnůj (včetně znečištěné slámy), kapalné odpady, soustředované odděleně a zpracovávané mimo místo vzniku“. Pokud podle odst. 1 § 44 zákona vznikne více než 1000t odpadu kategorie O, musí podnikatel zpracovat plán odpadového hospodářství původce odpadů. Takový plán musí být již v souladu se závaznou částí plánu odpadového hospodářství kraje, zpracovává se na dobu minimálně 5 let dopředu a kromě jiného je závazným podkladem pro činnost. Pro představu uvádíme množství vyprodukovaných výkalů v tunách za rok. Např. prase ve výkrmu (v přepočtu na dobytčí jednotku; 1DJ = 500 kg živé hmotnosti) vyprodukuje ročně 13,5t výkalů. Pokud bychom připočítali ještě technologickou vodu, která vzniká čištěním stájí, případně vodu srážkovou (u nezakrytých jímek) pak se již dostáváme na číslo 18 t. [3]

Evidence exkrementů jako odpadu způsobuje v rámci celé České republiky vznik nadbytečného množství biologicky rozložitelných odpadů (BRO), které se však fakticky využívají jako statková hnojiva. Odpad katalogového čísla 02 01 06 se podílí přibližně 53 % na celkové produkci BRO (v roce 2001). Tato evidenční chyba je také vedena jako jedna z hlavních slabých stránek ve SWOT analýze Realizačního programu ČR pro BRO. [4]

Navíc evidencí exkrementů jako odpadu vzniká podnikateli povinnost předávat je pouze oprávněné osobě. Kdo je oprávněná osoba pro převzetí zvířecích exkrementů? Jaké poplatky by podnikateli vznikly v souvislosti s „odstraňováním“ takového odpadu? A hlavně jak by se takový odpad odstraňoval?

Dalším důvodem, proč exkrementy neuvádět jako odpad je skutečnost, že podnikatelé v živočišné výrobě předávají kejdu či drůbeží podestýlku bezúplatně, dokonce ji v mnoha případech i sami aplikují vlastními aplikátory na cizí pole. Z tohoto důvodu se domnívám, že dokud budou provozovatelé nuceni zvířecí exkrementy evidovat jako odpad, situace se nezlepší a producenti kejdy, hnoje a drůbeží podestýlky budou v podstatě rukojmím podniků rostlinné výroby.

Podle § 2 zákona o hnojivech č. 156/1998 Sb. se *statkovým hnojivem rozumí hnůj, hnojůvka, močůvka, kejda, sláma, jakož i jiné zbytky rostlinného původu a další vedlejší produkty vzniklé chovem hospodářských zvířat, vznikající zejména v zemědělské prvovýrobě, nejsou-li dále upravovány*. Zemědělci jsou povinni vést evidenci a zpracovávat plán rozvozu nebo hnojení podle toho, zda hnojivo aplikují na vlastní pozemky nebo smluvní. Evidence se vede o množství, druhu a době použití hnojiv, statkových hnojiv podle jednotlivých pozemků, plošin a let a uchovává se nejméně 7 let. Na požádání orgánu odborného dozoru jsou podnikatelé v zemědělství povinni evidenci předložit a umožnit ověření v ní uvedených údajů.

Povinnost zpracovávat plán rozvozu nebo hnojení je v integrovaném povolování provozu zemědělských podniků jeden z klíčových bodů. Plán zpracovávají většinou pouze zemědělci, kteří jsou zároveň i vlastníci půdy. Producenti statkových hnojiv, kteří vyvážejí hnojiva na půdu jiného vlastníka, mají ve smlouvách specifikované množství vyvážené kejdy a místo. Odpovědnost producent v podstatě přenáší na odběratele. V případě vlastníků půdy je povinnost vedení evidence hnojení podle zákona o hnojivech. Řádná evidence exkrementů podle zákona o hnojivech, zpracovávání plánů hnojení či rozvozu podle mého názoru vypovídá o složení a využití (uložení do půdy) lépe, než evidence odpadu. Správným plánováním a schvalováním plánů lze předejít stížnostem, např. od obyvatel venkova, nebo potížím při kontrole. Pokud by plány byly veřejně přístupné (a to v rámci řízení o vydání integrovaného povolení jsou), každý by měl možnost podívat se a sám si zkontrolovat, zda zemědělec neporušuje řádně schválený plán. Předešlo by se také neplánovaným umisťováním nadbytečného statkového hnojiva za nepříznivých půdních nebo klimatických podmínek a tím znečišťování vod jak povrchových tak i podzemních. Tato pravidla jsou všeobecně stanovena v Zásadách správné zemědělské praxe. [5]

⁵ Náplní zásad správné zemědělské praxe jsou většinou obecně známá doporučení či požadavky, jak hospodařit s ohledem na ochranu životního prostředí. V současné době je schváleno 5 různých druhů zásad podle oblasti použití.

V případě, že jsou zvířecí exkrementy předávány k úpravě do zařízení, např. centrální bioplynové stanice, které vlastní jiný subjekt, a po úpravě jsou převzaty zpět a využity ke hnojivým účelům, je opět vhodnější nevykazovat je jako odpad, ale jako statkové hnojivo. A to proto, že se jedná o surovinu pro anaerobní digesti, jejímž výstupem je digestát, který je podle platné legislativy považován za hnojivo, podobně jako kaly z ČOV.

Dalším důvodem, proč by zvířecí exkrementy neměly být evidovány jako odpad, je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1774/2002 o veterinárních a hygienických pravidlech pro vedlejší výrobky živočišného původu.

Podle článku 5 tohoto nařízení je hnůj (hnojem se rozumí veškeré výkaly a/nebo moč farmových zvířat, s podestýlkou i bez ní a guáno), vedlejším výrobkem živočišného původu, který není určen k lidské spotřebě – materiál kategorie 2.

Podle bodu e) odstavce č. 1 článku 5 nařízení, lze hnůj (dle definice) za předpokladu, že není považován za riziko šíření závažné přenosné choroby, možno využít takto:

- I) bez zpracování jako surovina v zařízení na výrobu bioplynu nebo kompostování nebo upraven v technickém zařízení schváleném k tomuto účelu
- II) uložen do země v souladu s tímto nařízením, nebo
- III) přeměněn v zařízení na výrobu bioplynu nebo kompostování v souladu s pravidly stanovenými nařízením.

Závěrem usuzujeme, že je vhodnější zvířecí exkrementy evidovat jako statkové hnojivo a uvádíme důvody proč. Zvířecí exkrementy představují cennou druhotnou surovinu a prostředek znovuoobnovování půdní úrodnosti. Mohou být využity jako

surovina pro anaerobní digesti, jejímž výstupem je digestát, který je podle platné legislativy považován za hnojivo. Administrativně tak předcházíme vzniku biologicky rozložitelných odpadů.

Do statkového hnojiva nesmí být vnášeny rizikové prvky nebo rizikové látky, které by mohly narušit vývoj kulturních rostlin nebo ohrozit potravní řetězec. Zvláště pokud by představovaly riziko šíření závažné přenosné choroby. Ani tak však nelze statková hnojiva považovat za odpad, z důvodů uvedených výše, a vzniká otázka, jak s nimi nakládat.

Informační zdroje:

[1] VÁŇA, Jaroslav: Je hnůj odpadem nebo organickým hnojivem?. Biom.cz [online]. 2005-08-18[cit. 2006-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://biom.cz/index.shtml?x=447170>>. ISSN: 1801-2655.

[2] ČSÚ: Strukturální výsledky ze zemědělství ČR, tabulka č. 11, 2003.

[3] Kolektiv autorů, Výzkumný ústav rostlinné výroby: Ochrana vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů. Pracovní metodika pro poradce a zemědělce, 2006.

[4] SLEJŠKA, Antonín: Jsou statková hnojiva odpadem?. Biom.cz [online]. 2004-07-07 [cit. 2006-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://biom.cz/index.shtml?x=182638>>. ISSN: 1801-2655.

[5] KLÍŘ, Jan: Jaké zásady správné zemědělské praxe mají zemědělci plnit a proč? ÚZPI, 2004. Dostupné z <http://www.agronavigator.cz/nitrat>.

*Bc. Jana Hlubučková
CENIA, česká informační agentura
životního prostředí*

Nejlepší dostupné techniky

Bc. Jiří Valta

Termín BAT se v našich slovnících objevil teprve nedávno, v souvislosti s přijetím evropské směrnice 96/61/EC a jejím následným začleněním do právního řádu České republiky prostřednictvím zákona č. 76/2002 Sb.

Nejlepší dostupné techniky (BAT) jsou v něm definovány jako nejúčinnější a nejpokročilejší stupeň

vývoje použitých technologií a způsobů jejich provozování, které jsou vyvinuty v měřítku umožňujícím jejich zavedení v příslušném hospodářském odvětví za ekonomicky a technicky přijatelných podmínek s ohledem na náklady a přínosy, pokud jsou provozovateli zařízení za rozumných podmínek dostupné a zároveň jsou nejúčinnější v dosahování ochrany životního prostředí jako celku.

Pokud bychom se pokusili tuto definici mírně zjednodušit, lze říci, že se jedná o takové použití technologických postupů a technologií při průmyslových činnostech, které vedou k maximálnímu možnému omezení vlivu na životní prostředí jako celku, tedy ve všech jeho dílčích složkách za předpokladu, že použití BAT musí být realizováno za ekonomicky a technicky přijatelných podmínek. To znamená, že provozovatelé zařízení nemohou být nuceni do takových technických opatření, které by pro ně znamenaly investice neúměrně zatěžující finanční možnosti firmy nebo jejich provedením by došlo pouze k zanedbatelnému zlepšení vlivu zařízení na životní prostředí.

Hodnocení BAT se v současnosti nejvíce používá při posuzování zařízení, která jsou uvedena v příloze č. 1 zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci, a která musí do 31. 10. 2007 získat integrované povolení.

Při posuzování se vychází z informací, které o svých, zejména koncových technologiích a tech-

nologických postupech, uvede provozovatel zařízení v žádosti o vydání integrovaného povolení a dále z evropských referenčních dokumentů o nejlepších dostupných technikách (BREF's).

Na jejich vzniku se podílejí v rámci činností národních technických pracovních skupin odborníci jednotlivých členských států Evropské unie, kteří prostřednictvím svých zástupců zasedají u European Integrated Pollution Prevention and Control Bureau (EIPPCB) v Seville.

Dokumenty BREF jsou vytvářeny jako tzv. odvětvová, tj. pro jednotlivé průmyslové obory, kde podrobně popisují jednotlivé technologické procesy a s nimi související technologie, jejich vliv na životní prostředí a zároveň jsou charakterizovány jednotlivé BAT, včetně přibližné ekonomické náročnosti a získaný přínos pro ochranu životního prostředí.

Tabulka č. 1 Přehled oborových BREF's

Název BREF dokumentu	Termín vydání finální verze	Schválený český překlad
Papírenství	12/2001	Ano
Výroba cementu a vápna	12/2001	Ano
Chloralkalické chemikálie	12/2001	Ano
Neželezné kovy	12/2001	Ano
Sklo	12/2001	Ano
Koželužny	02/2003	Ne
Textil	07/2003	Ano
Ražírerie	02/2003	Ano
Intenzivní chovy drůbeže a prasat	07/2003	Ne
Velká spalovací zařízení	05/2005	Ne
Odpady z těžby – nakládání s hlutinou	07/2004	Ano
Povrchové úpravy	09/2005	Ne
Speciální organická chemie	09/2005	Ne
Výroba železa a oceli	12/2001	Ano
Zpracování železných materiálů	12/2001	Ano
Velkoobjemové organické chemikálie	02/2003	Ano
Kovárny a slévárny	05/2005	Ne
Jatka a zařízení na zneškodňování nebo zhodnocování zvířecích těl a živočišného odpadu	05/2005	Ne
Mlékárenský a potravinářský průmysl	01/2006	Ne

Zdroj: eippcb.irc.es, www.ippc.cz, www.cenia.cz; 02/2006

European Integrated Pollution Prevention and Control Bureau v současnosti eviduje přípravu BREF dokumentů pro Velkoobjemové plynné a kapalné anorganické chemikálie, Velkoobjemové pevné anorganické látky, Výrobu keramiky, Povrchové úpravy s použitím rozpouštědel, Speciální

anorganické chemikálie, Výrobu polymerů a Energetickou účinnost.

Další a poněkud mladší skupinou BREF dokumentů, jsou tzv. průřezové. Ty se zabývají činnostmi, procesy a technologiemi, které se vyskytují prakticky ve všech průmyslových oborech, např. skládování nebezpečných chemických látek, monitoring, ekonomie a mezisložkové vlivy, apod.

Tabulka č. 2 Přehled průřezových BREF's

Název BREF dokumentu	Termín vydání finální verze	Schválený český překlad
Chladicí zařízení	12/2001	Ano
Monitoring	07/2003	Ano
Emise ze skladování nebezpečných látek	01/2005	Ne (připravuje se)
Ekonomie a vícesložkové vlivy	05/2005	Ano
Spalování odpadů	07/2005	Ne (připravuje se)
Zpracování odpadů	08/2005	Ne (připravuje se)
Nakládání s odpadními vodami a plyny	02/2003	Ano

Zdroj: eippcb.irc.es, www.ippc.cz, www.cenia.cz; 02/2006

Z výše uvedených přehledů oficiálně vydaných a ukončených BREF dokumentů vyplývá, že naprostá většina je již schválena a je možné s nimi nejen při přípravě žádosti a během procesu vydávání integrovaného povolení pracovat a nacházet nejvhodnější řešení výběr koncových technologií.

S ohledem na skutečnost, že BREF's jsou vydávány pouze v angličtině a použití originálních textů by mohlo přinést komplikace s nepřesností překladů, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo průmyslu, CENIA, česká informační agentura životního prostředí a další organizace zajišťují odborné překlady.

Posuzování BAT probíhá podle kritérií, která jsou uvedena v příloze č. IV. Směrnice č. 96/61/EC:

- Použití nízkoodpadové technologie.
- Použití látek méně nebezpečných.
- Podpora zhodnocování a recyklace látek, které vznikají nebo se používají v technologickém procesu, případně zhodnocování a recyklace odpadu.
- Použití srovnatelných procesů, zařízení či provozní metody, které již byly vyzkoušeny ve světovém měřítku.
- Zohlednění technického pokroku a změny vědeckých poznatků a jejich interpretace.
- Sledování charakteru, účinků a množství příslušných emisí.
- Datum uvedení nových a existujících zařízení do provozu.
- Doba potřebná k zavedení BAT.
- Spotřeba a druh surovin používaných v technologickém procesu a jejich energetická účinnost.
- Prevence a omezení celkových dopadů emisí na životní prostředí a rizik s nimi spojenými na minimum.
- Požadavek prevence havárií a minimalizace jejich následků pro životní prostředí.

Kromě hodnocení stávajících zařízení a důrazu na použití technologií a postupů minimalizujících vliv příslušného zařízení na životní prostředí je velmi

důležitou, a často opomíjenou stránkou monitoring. Ten, pokud je správně zvolen, neslouží k získávání dlouhých časových řad velkých objemů nic neříkajících dat, ale k získání informace skutečného stavu a charakteristiky ovlivnění životního prostředí během jednotlivých fází výrobního procesu, možnosti prognózy a poskytuje důležité data pro zvolení nejšetrnější technologie nebo pracovního postupu.

Dosažení BAT je jednou ze základních podmínek získání integrovaného povolení a je stále mnoho zařízení, jejichž provozovatelé vyčkávají, zda-li se jim podaří do doby podání žádosti uvést jejich zařízení do požadovaného stavu. Tímto postupem si ale zvyšují riziko nezískání integrovaného povolení do 31.10.2007, po kterém nebudou moci zařízení provozovat, i když při včasném podání žádosti by měli možnost sestavit harmonogram opatření, které by při postupném plnění dovedly zařízení k využití nejlepších dostupných technik i po tomto datu.

Pro zefektivnění práce s BAT vzniklo na konci roku 2005 v CENIA, české informační agentuře životního prostředí, nové oddělení Centrum BAT, jehož posláním je spolupracovat na výměně informací o nejlepších dostupných technikách (BAT) na české i mezinárodní úrovni, vyhledávat, zpracovávat a analyzovat dostupné informace o použití BAT v České republice, zejména u zařízení, které vstoupily do procesu integrované prevence a omezování znečišťování (IPPC). Dále zajišťuje podporu činnosti průřezových technických pracovních skupin v gesci Ministerstva životního prostředí (Ekonomie a mezisložkové vlivy, Monitoring, Nakládání s odpadními vodami a plyny, Skladování nebezpečných chemických látek, Zpracování odpadů, Spalování odpadů, Chladicí zařízení). Provádí publikační a informační činnosti, provozuje informační systém o procesu IPPC a podporuje činnost Agentury integrované prevence.

Bc. Jiří VALTA
CENIA, česká informační agentura životního prostředí

Posuzování vlivů na životní prostředí v datech a číslech

Ing. Jitka Lhotáková, Mgr. Lucie Vravníková, Vladimír Čížek

Informační systém EIA, jako aplikace sloužící k vedení evidence záměrů posuzovaných procesem EIA dle zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, existuje již od roku 1995, kdy byla data z příslušných úřadů shromažďována v jedné databázi s pravidelnou aktualizací. Informační systém byl vyvinut v Českém ekologickém ústavu podle požadavků Ministerstva životního prostředí. V roce 1999 pak byl výstup z této aplikace převeden do statické internetové aplikace, která je přístupná ze stránek Ministerstva životního prostředí (www.env.cz – na hlavní stránce pod odkazem Informační systém EIA/SEA) a CENIA (www.cenia.cz – na hlavní stránce pod odkazem Posuzování vlivů na životní prostředí).

V současné době obsahuje 2498 záznamů o záměrech EIA včetně údajů o zpracovatelských dokumentaci, posudku, datumových položek (datum oznámení, stanoviska) a dalších informačních údajů. Obsahuje také záznamy o posuzovaných koncepcích a územně plánovacích dokumentacích posuzovaných dle tohoto zákona.

V roce 2002 vstoupil v platnost nový zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, který ukládá příslušnému úřadu zveřejňování dokumentů vzniklých v procesu posuzování kromě jiného způsobu, také prostřednictvím internetu. K naplnění tohoto požadavku, k vedení evidence záměrů a zejména k umožnění přístupu k da-

tům a dokumentům jednotlivých procesů na území ČR z jednoho místa byla v Českém ekologickém ústavu – nyní CENIA, česká informační agentura životního prostředí vyvinuta internetová aplikace Informační systém EIA (IS EIA).

Aplikace je přístupná ze stránek Ministerstva životního prostředí (www.env.cz – na hlavní stránce pod odkazem Informační systém EIA/SEA) a CENIA (www.cenia.cz – na hlavní stránce pod odkazem Posuzování vlivů na životní prostředí).

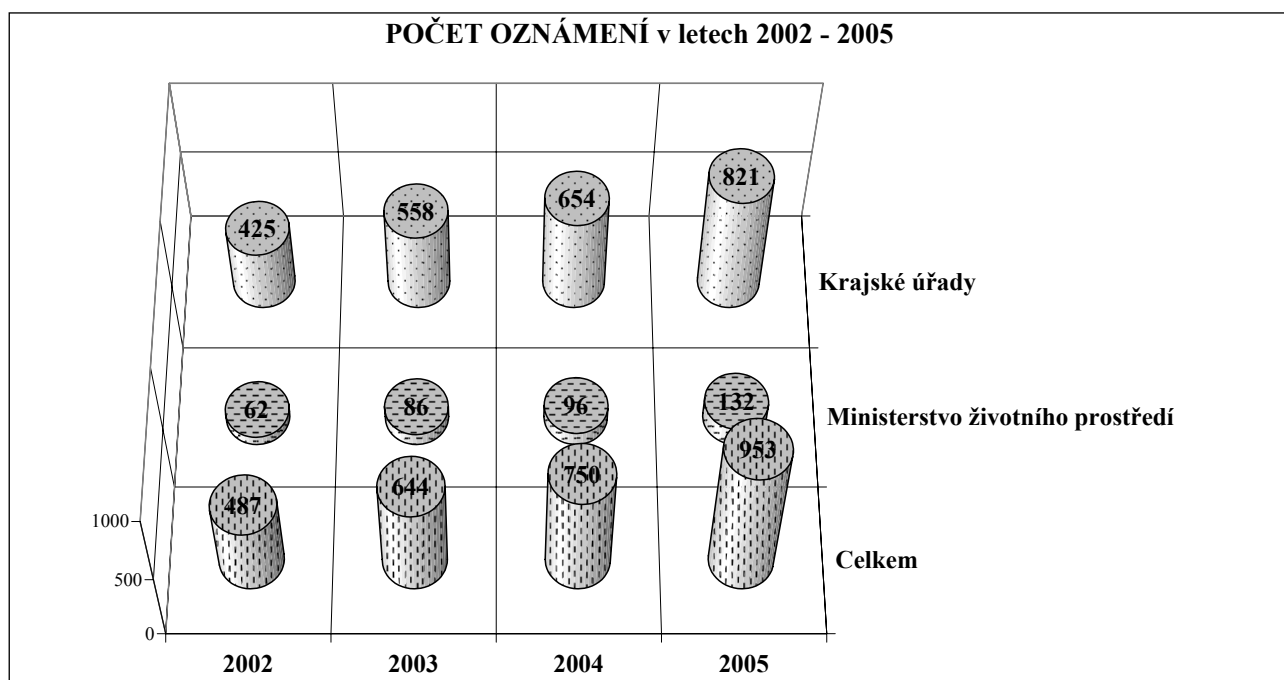
Aplikace je členěna na část veřejnou se základními identifikačními údaji o záměru a dokumenty pořizovanými v průběhu procesu posuzování tak, jak ukládá zákon a na část evidenční, kde jsou další údaje, které jsou pak dále využívány pro tvorbu statistických výstupů, přípravu podkladů k tvorbě legislativy apod.

Kromě evidence záměrů je součástí IS EIA také evidence držitelů autorizace pro oblast posuzování vlivů na životní prostředí, přehled legislativy včetně výkladů, seznam zpracovatelů posudků, pokyny a sdělení a možnost vygenerování několika xml výstupů.

Databáze záměrů obsahuje od roku 2002 nyní již cca 3000 záznamů včetně relevantních dokumentů.

Graf č. 1 znázorňuje počty podaných oznámení dle jednotlivých let a v členění dle příslušného úřadu, který proces vedl.

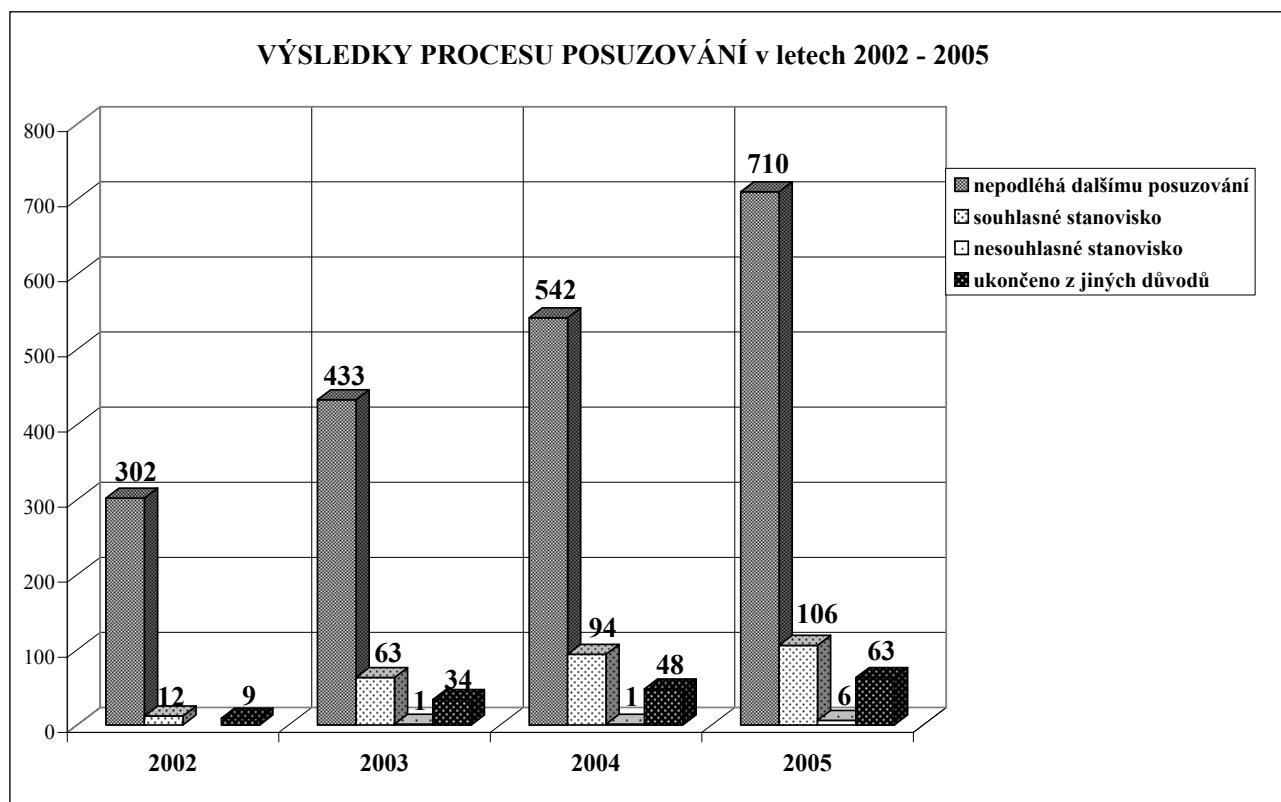
Graf č. 1

Graf číslo 2 uvádí jak byly procesy ukončeny v jednotlivých letech – vydáním stanoviska, vydáním závěru zjišťovacího řízení – proces nepodléhá dalšímu posuzování, nebo ukončením posuzování na žádost oznamovatele (ukončeno z jiných důvodů). V těchto

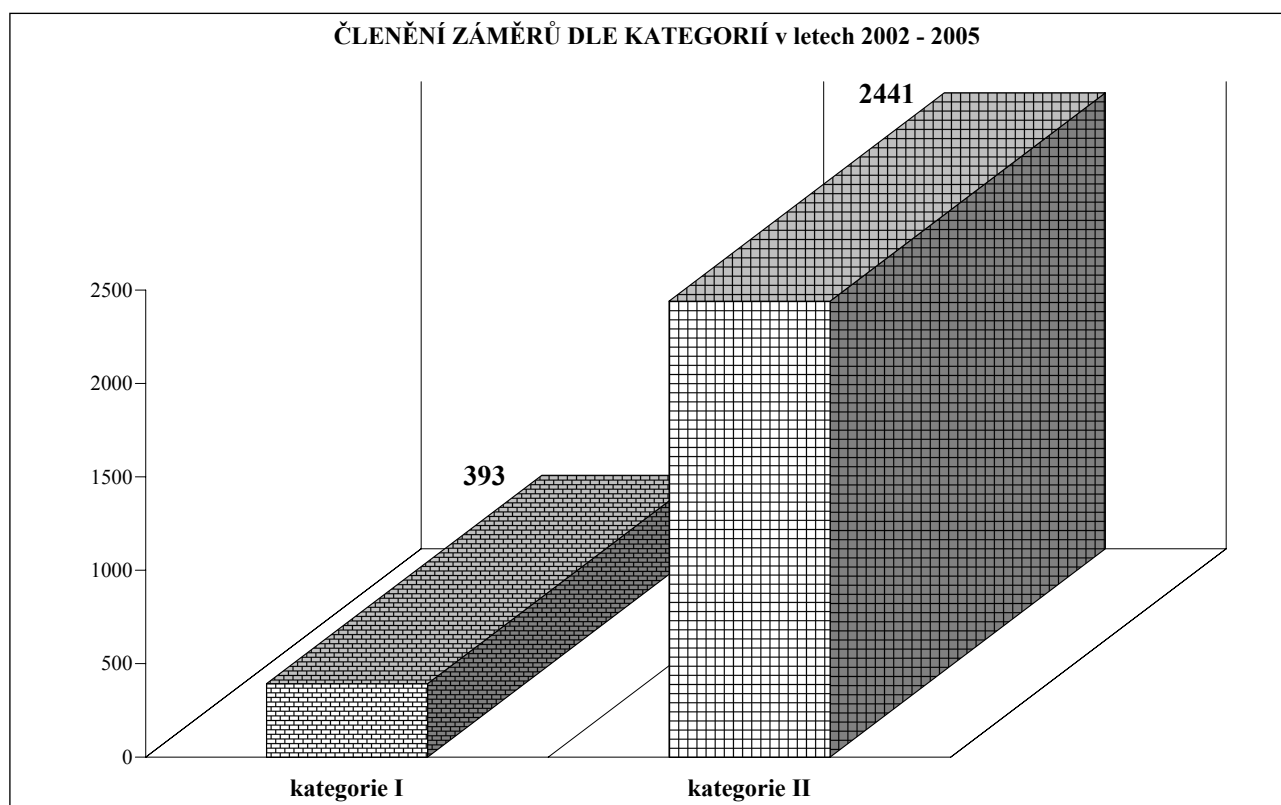
případech se stává, že oznamovatel přehodnotí svůj záměr buď před vydáním závěrů zjišťovacího řízení, nebo po jeho obdržení a podá nové oznámení.

Graf č. 2

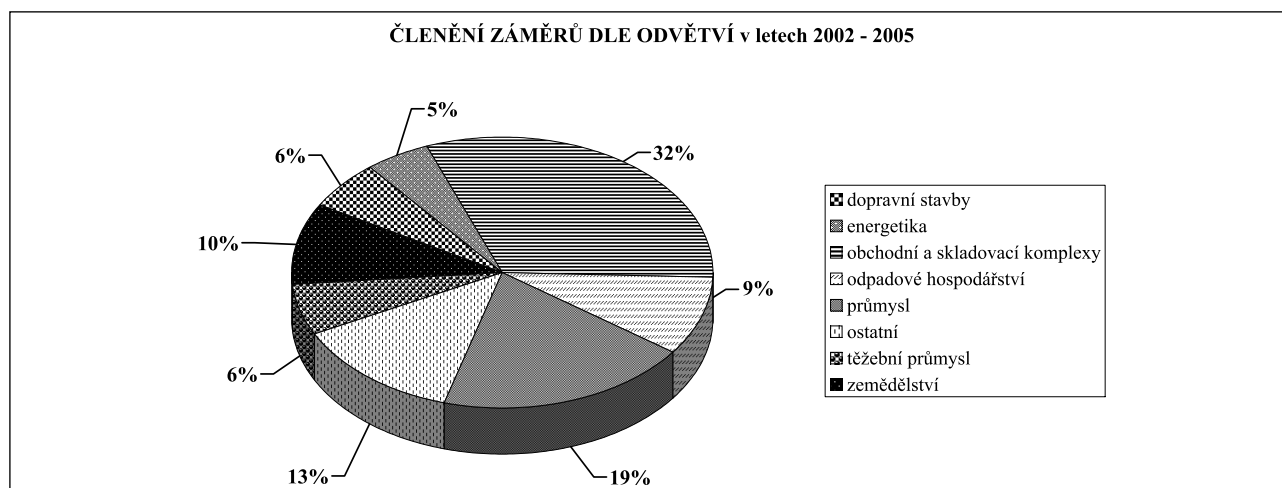

Dále je možné sledovat členění záměrů dle obou kategorií (graf č. 3) a dle odvětvového členění (graf č. 4).

Graf č. 3

Graf č. 4

1. 5. 2004 vstoupila v platnost novela zákona č. 100/2001 Sb., která implementovala problematiku strategického posuzování (SEA). Stejně jako u zveřejňování informací o záměrech je příslušným úřadům dána povinnost zveřejňovat informace o posuzování koncepcí kromě jiného způsobu také na internetu.

K naplnění této povinnosti byl opět vyvinut jednotný informační systém SEA (IS SEA), který umožňuje sledovat průběh posuzování koncepcí (celostátní úroveň), ÚPD VÚC (regionální úroveň) a územních plánů obcí (místní úroveň). IS SEA byl dle požadavků Ministerstva životního prostředí vyvinut a je spravován CENIA, českou informační agenturou životního prostředí.

Obsahuje také část s legislativou včetně výkladů vztahujících se k procesu SEA, seznam držitelů autorizace, přehled posuzovatelů koncepcí, sdělení.

Aplikace je přístupná ze stránek Ministerstva životního prostředí (www.env.cz – na hlavní stránce pod odkazem Informační systém EIA/SEA) a CENIA (www.cenia.cz – na hlavní stránce pod odkazem Posuzování vlivů na životní prostředí).

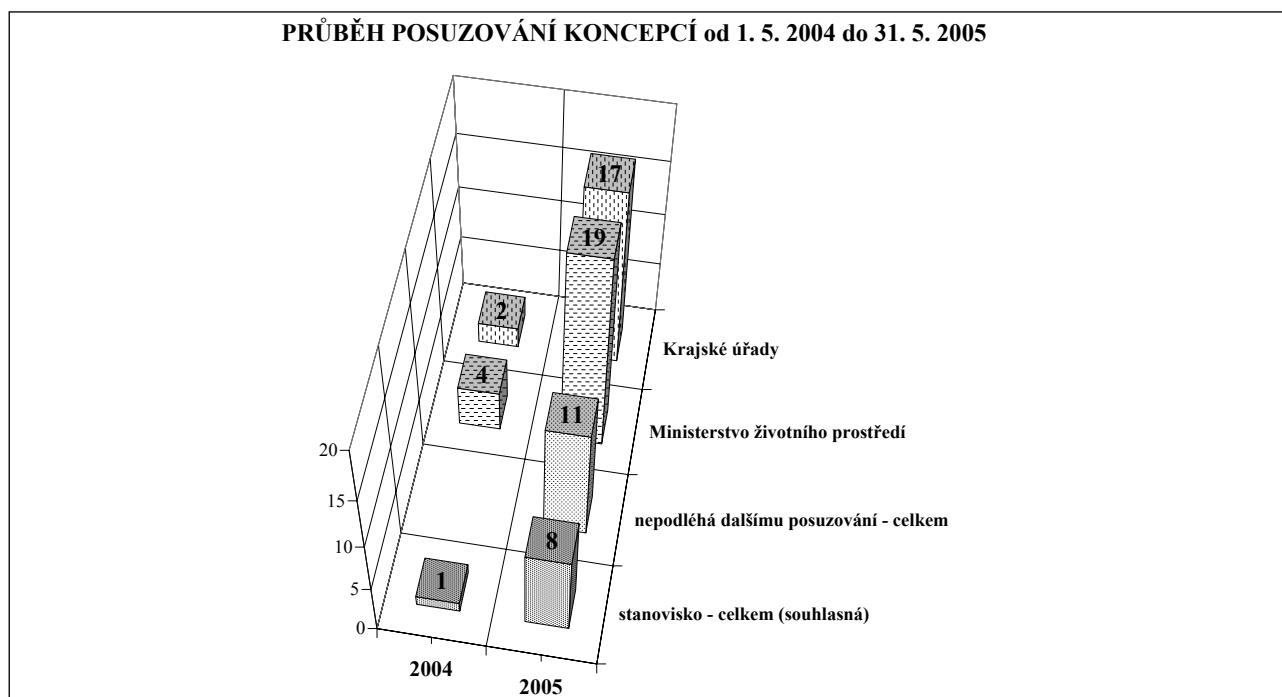
Na následujících grafech je možno sledovat, jak proces SEA od 1. 5. 2004 probíhá v číslech dle zákona č. 100/2001 Sb., ve znění zákona č. 93/2004 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

IS SEA je členěn na tři části:

1. Posuzování koncepcí

Graf č. 5 uvádí počet předložených oznámení a dále počet vydaných stanovisek a závěrů zjišťovacího řízení, že koncepce nepodléhá posuzování vlivů na životní prostředí, která byla uvedena u 11ti Plánů odpadového hospodářství měst.

Graf č. 5

2. Posuzování ÚPD VÚC

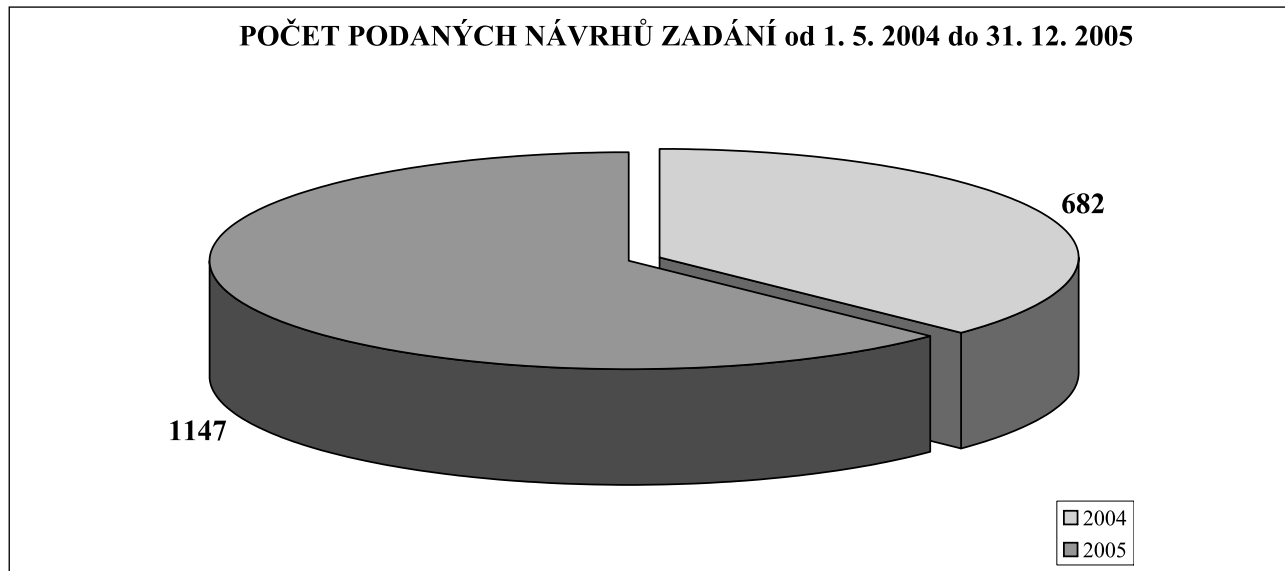
K posuzování ÚPD VÚC byly v roce 2004 předloženy 3 a v roce 2006 6 návrhů zadání. Výsledkem posuzování bylo, že 4 podléhají dalšímu posuzování, 4 nepodléhají dalšímu posuzování a jeden proces byl ukončen. Příslušným úřadem bylo Ministerstvo životního prostředí.

3. Posuzování územně plánovacích dokumentací obcí

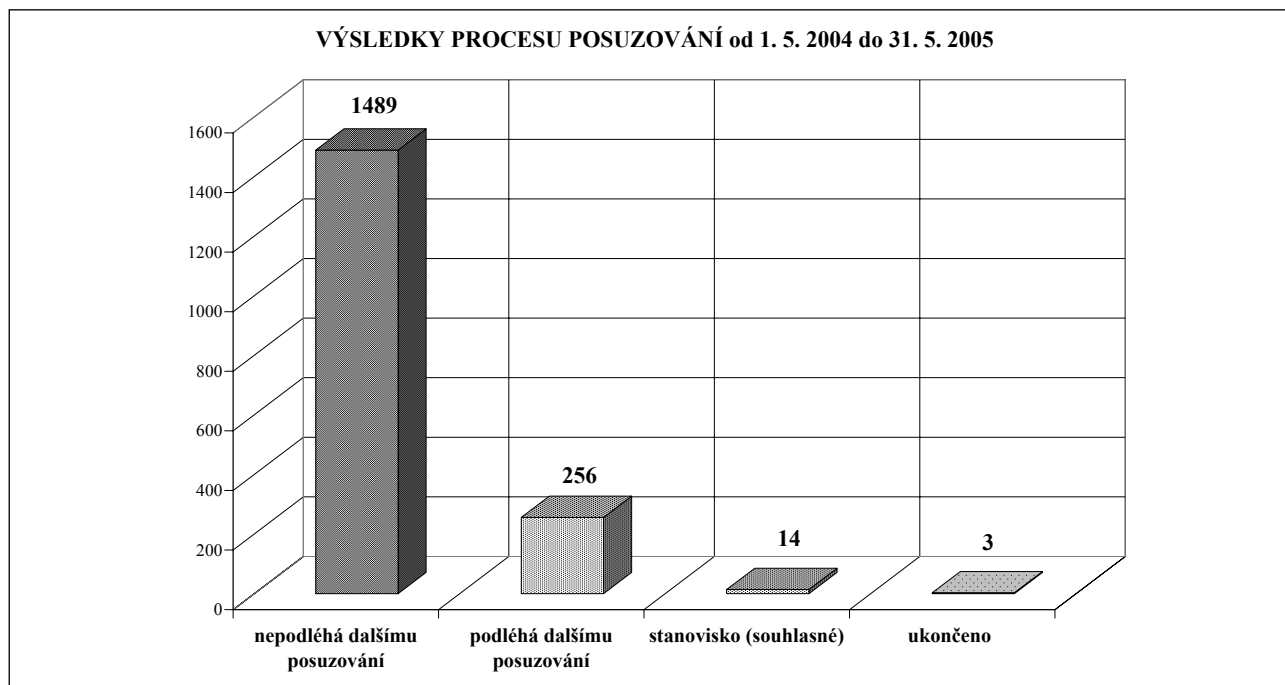
Tato databáze obsahuje značné množství záznamů a příslušným úřadem jsou krajské úřady.

Následující graf č. 6 a graf č. 7 uvádějí počet podaných návrhů zadání a výsledky posuzování od 1. 5. 2004 do 31. 5. 2005 (všechna stanoviska byla souhlasná).

Graf č. 6

Graf č. 7

V souvislosti s novelou zákona o posuzování vlivů na životní prostředí bude IS EIA/IS SEA i nadále rozvíjen tak, aby splňoval nejen požadavky vyplývající z legislativy, ale zároveň i umožňoval veřejnosti, ať již odborné nebo laické, získat co nejvíce informací o posuzova-

ných záměrech resp. koncepcích na životní prostředí.

Ing. Jitka Lhotáková, Mgr. Lucie Vravníková,
Vladimír Čížek

CENIA, česká informační agentura životního prostředí

Konference IAIA SEA Praha 05

Mgr. Martin Smutný

Ve dnech 26. – 30. září 2005 Praha hostila globální konferenci Mezinárodní asociace pro posuzování vlivů (IAIA – International Association for Impact Assessment) věnovaná posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí (SEA). Konference s názvem „Mezinárodní zkušenosti a perspektivy v SEA“, kterou organizačně zajišťovalo Regionální environmentální centrum pro střední a východní Evropu (REC) a Česká zemědělská univerzita, se zúčastnilo více než čtyři sta předních expertů v oblasti posuzování vlivů na životní prostředí ze 72 zemí. Pražská akce byla vůbec první globální konferencí IAIA uspořádanou v zemích bývalého východního bloku, a zároveň první konferencí IAIA zaměřenou výhradně na problematiku SEA.

Zahajovací plenární zasedání otevřel svým příspěvkem, shrnujícím českou zkušenost se strategickým posuzováním, ministr životního prostředí ČR Libor Ambrozek. Vzhledem k počtu účastníků a vysokému počtu kvalitních příspěvků byl program konference strukturován do 5 samostatných tematických bloků dále členěných na celkem 37 sekcí, přičemž maximální důraz byl kladen na práci v menších pracovních skupinách a moderovaných diskusích. Vedoucí jednotlivých sekcí byli odborníci z rozvojových bank, dárcovských agentur, mezinárodních organizací, OSN i soukromých konzultačních firem. Tematické bloky byly následující:

A. SEA legislativa a politický kontext

B. SEA praxe v klíčových sektorech

C. Vazby mezi SEA a jinými druhy posuzování a plánování

D. Průřezová témata SEA praxe

E. Zlepšování standardů a budování kapacit pro SEA

Poslední den konference byl věnován diskusím k poznatkům účastníků jednotlivých sekcí a formulaci závěrů v rámci každého z pěti tematických bloků, které byly předneseny v příspěvcích vedoucích jednotlivých bloků při závěrečném plenárním zasedání. Výstupy a poznatky konference shrnul pan Barry Sadler, spolu-předsedající konference:

1) Postavení SEA

- SEA je rychle se vyvíjející a rozrůstající se oblast, která se promítá do legislativních změn a změn pracovních postupů, nachází stále nové oblasti uplatnění a je přebírána do praxe i v rozvojových zemích.
- SEA zahrnuje rozsáhlou skupinu nástrojů majících stejný účel, tj. integraci problematiky životního prostředí do plánování a politického rozhodování, ale které se mezi sebou liší z hlediska konkrétních opatření, rozsahu, struktury atd.
- V mezinárodním kontextu lze identifikovat dva hlavní trendy: na straně jedné jde o upevňování přístupu vycházejícím z projektové EIA prostřednictvím Evropské SEA směrnice (která

je postupně implementována v 25 členských státech EU); na straně druhé existuje škála SEA přístupů aplikovaných mezinárodními agenturami na projekty a půjčky realizované v rámci rozvojové pomoci a spolupráce.

- Aktuálně se objevující trend zahrnující důraz na více integrovaný přístup směrem k posuzování udržitelnosti („sustainability appraisal“), se dá považovat za přínosný za předpokladu, že důležitost environmentálních aspektů nebude tímto způsobem v konečném důsledku umenšena (což část expertů považuje za potenciálně velmi vážný problém).

2) Z hlediska kvality SEA zůstává navzdory významnému pokroku mnoho problematických oblastí zejména pokud jde o praktické uplatňování SEA. Více úsilí bude třeba vyvinout zejména, pokud jde o:

- Provádění SEA tak, aby byla v souladu se specifickými požadavky dané jurisdikce, případně aby splňovala kritéria kvality stanovené Mezinárodní asociací pro posuzování vlivů (IAIA) či jiné obecně přijímané standardy.
- Komunikaci jazykem přístupným a srozumitelným pro aktéry politického rozhodování a plánování, osvojení si znalostí mechanismů politického rozhodování pro lepší komunikaci výsledků SEA.
- Přizpůsobování postupů SEA kontextu a obsahu specifických posuzovaných návrhů tak, aby maximálně vyhovovaly účelům, pro které je SEA prováděna.

- Dosahování lepších výsledků uplatňováním SEA, založené na hodnocení souladu s cíli ochrany životního prostředí a systematickým následným vyhodnocováním provedených SEA.
- Uvědomování si, proč je SEA dělána především, totiž pro ochranu životního prostředí (připomenutí, které překvapivě absentovalo i během značné části konference).

Za obecný závěr, na němž se shodli účastníci pražské konference, lze označit konstatování, že pro jakýkoliv další pokrok v oblasti posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí je zásadně důležité získávat zkušenosti s praktickou aplikací a realizací SEA, bez ohledu na dílčí metodologické nejasnosti a legislativní odlišnosti mezi jednotlivými zeměmi. Jedině nashromážděním velkého počtu zkušeností z praxe se lze dobrat lepšímu porozumění celé problematice SEA a v konečném důsledku i lepších výsledků posuzování, zajišťujících, že strategická rozhodnutí v oblastech a záležitostech podléhajících SEA budou kvalitnější, transparentnější a příznivější z hlediska životního prostředí.

Více informací o programu konference, jejích závěrech a pracovních výstupech, a další materiály lze získat na internetové stránce Mezinárodní asociace pro posuzování vlivů (IAIA) na adrese

http://www.iaia.org/Non_Members/Conference/SEA%20Prague/sea_prague_main_page.htm

*Mgr. Martin Smutný
REC ČR*

EIA – IPPC – SEA – Ročník XI, číslo 2/2006, Vychází 4x ročně

- Vydává Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s CENIA, českou informační agenturou životního prostředí
- Redakce CENIA, Kodaňská 10, 100 10 Praha 10, tel. 267 22 52 11
- Administrace a objednávky SEVT a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8, tel.: 283 090 352, fax: 233 553 422, e-mail: sevt@sevt.cz • ISSN – tištěná verze 1801-6901 • MK ČR E 7678
- Sazba: Litostudio.cz, tisk PeMa Praha, Otištěné příspěvky nemusí vždy vyjadřovat stanovisko MŽP
- Předplatné měsíčníku Věstník a Zpravodaj MŽP s čtvrtletníkem EIA • IPPC • SEA pro rok 2006 je 750,- Kč